

УДК: 332.1

**ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ
ЗАСАД ЕКСКЛЮЗИВНОГО ТА ІНКЛЮЗИВНОГО
РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ДЕРЖАВИ**

М. В. Максимчук

*ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України»
e-mail: regionmak@i.ua*

На сучасному етапі економічного та соціального розвитку проблема розширення участі громадян у процесах економічного зростання та справедливий розподіл його результатів стає однією з головних проблем як у діяльності міжнародних інституцій так і окремих держав. У теоретико-методологічному плані це виражається у формуванні концепцій інклюзивного економічного зростання та інклюзивного розвитку [1, с. 187].

Перед Україною в цьому відношенні стоїть проблема подолання ексклюзивності розвитку регіонів держави, який відбувається, переважно, без залучення інститутів громадянського суспільства. Для цього необхідна активізація процесів самоорганізації суспільства, в першу чергу на рівні громад,

перехід до інклюзивного розвитку регіонів, який базується на широкому використанні інституцій громадянського суспільства в процесах організації соціально-економічного розвитку. Це передбачає неформальну реалізацію реформи децентралізації влади. Однією з небезпек на шляху розвитку процесів децентралізації в Україні вчені вважають адаптацію олігархічної моделі до умов децентралізації. Якщо цьому не запобігти, то наслідками такого розвитку подій можуть бути неінклюзивне стратегічне та поточне управління громадами, а також брак інститутів прозорості та контролю [2]. Крім того, викликом для розвитку процесів децентралізації в регіонах держави автор вважає формування локальних ідентичностей, які можуть формуватися за рахунок створення елементів інклюзивного розвитку, а саме залучення членів громад до підготовки та реалізації рішень щодо місцевого розвитку, а також до контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування та інституцій, що фінансуються з місцевих бюджетів [2].

Ексклюзивність управління соціально-економічним розвитком регіонів є одним із проявів функціонування т.зв «системи з обмеженим доступом». Це поняття запроваджене в економічній концепції інтерпретації історії, розробленій Д.Нортом спільно з Д.Уолісом та Б.Вейнгастом. В межах даного підходу виділяють три типи суспільного устрою, або шляхи організації суспільства, які є самодостатніми та внутрішньо гармонійними, що забезпечує їх стійкість. Це примітивний суспільний устрій, система обмеженого доступу та система відкритого доступу [3, 4]. Система обмеженого доступу дозволяє домінуючій коаліції отримувати надприбутки, використовуючи пільгові схеми, створювати перешкоди для долучення до цієї діяльності інших груп. У соціальному порядку з обмеженим доступом обмеження створюють для

отримання ренти домінуючою коаліцією, яка потім використовується для підтримання цього типу соціального порядку. За умови існування соціального порядку із відкритим доступом порядок підтримується не за допомогою ренти, через конкуренцію, зокрема щодо створення організаційних структур в різних сферах людської діяльності (в першу чергу в політичній та економічній). Важливим питанням у проблемах трансформаційних змін є питання встановлення політичного контролю над силовими структурами [4, с. 41]. Висновок концепції не дуже втішний – інституційні зміни відбуваються тоді, коли вони співзвучні з інтересами та обмеженнями тих, хто є при владі.

Система обмеженого доступу – це загальна стратегія організації суспільства, а не якийсь конкретний набір політичних, економічних або релігійних інституцій [3]. Ця система є стабільною, але не є статичною. Склад гравців у домінуючій коаліції може змінюватися так само, як відбувається перерозподіл надприбутків. Через внутрішні та зовнішні шоки існує загроза колапсу такої системи, що в свою чергу асоціюється з насильством та хаосом. Через бажання стабільності і страх змін у суспільствах із середнім рівнем достатку перехід до відкритого типу розвитку зазвичай блокується.

Вчені розрізняють три види систем обмеженого доступу – слабку, базову та розвинену систему. Відмінність між даними видами полягає в тому, які структури, крім держави, можуть використовувати силові методи, на основі чого відбувається розвиток, наскільки широкий спектр організаційних форм (державних та приватних) підтримуються системою.

Базовими принципами системи відкритого доступу є реальна можливість для громадян займатися економічною, політичною, релігійною та освітньою діяльністю, можливість використовувати для цієї діяльності будь-які організаційні форми, верховенство права використовується неупереджено до всіх громадян. В такій системі економічні прибутки отримують лише через розвиток інновацій. А жодна з організацій не може перешкоджати створенню інших організацій, навіть якщо вони конкуренти. Відкрита політична конкуренція підтримує відкритість в економіці. Проте ці відкритості не є передумовою одна одної. Системи (економічна, політична, військова, релігійна, освітня) працюють за принципом взаємної підтримки існування та функціонування одне одного [3].

цьому відношенні слід згадати діяльнісний підхід, який передбачає структурування господарсько-культурної сфери регіонів та виділення економічної, політичної (управлінської), оборонної (правової), наукової, освітньої, культурної та релігійної компонент в її складі. В кожній з компонент формуються інститути та створюються інституції, які, через дію зовнішніх ефектів, впливають на інші компоненти, зокрема й на центральну сферу, яка є основним об'єктом дослідження в контексті інклюзивного розвитку – на політико-управлінську сферу регіонів держави.

Питання узгодження економічних та політичних інтересів (це стосується і регіонів держави) можуть бути причинами для силового протистояння та

перегляду домовленостей усередині домінуючої коаліції. Через це потрібна інституціоналізація механізмів прийняття рішень, яка спрощує шляхи досягнення домовленостей та вводить використання силових методів (затратних за наслідками свого використання) в обмежені рамки.

Україні та її регіонах, відповідно до описаної концепції, сформувалася розвинена система з обмеженим доступом із яскравими рецидивами повернення до базового рівня обмеженого доступу.

Регіональну структуру економіки також можна розглядати як організацію. Відповідно до концептуальних положень Д.Норта та співавторів [4, с.13] до даної організаційної структури існує обмежений доступ (наприклад нові регіони не виникають спонтанно, а цей процес строго регламентований).

Соціальний порядок з відкритим та закритим доступом відрізняється також способами обміну та побудови взаємовідносин між групами еліт. Системи закритого доступу мають персоніфікований обмін, особистісні взаємовідносини та особистісні обов'язки еліт. Система відкритого доступу це система неперсоніфікованого обміну та неперсоніфікованих взаємовідносин [4, с.14].

структурі описаної концепції розрізняють поняття розвитку та росту продуктивності. Розвиток – це рух від слабкої до розвиненої системи обмеженого доступу та подальший перехід до системи відкритого доступу з відкритою конкуренцією. Такий процес і призводить до зростання продуктивності, і як наслідок, до зростання доходів. Проте ріст доходів сам по собі слабо спонукає системи переходити з одного стану відкритості до іншого. Через це сам технологічний прогрес рідко призводить до інституційного розвитку, вдосконалення технологій не обов'язково призводить до розвитку країни та регіонів [4, с.15]. Одним з ключових кроків в переході між системами різного ступеню відкритості є створення формальних умов для стабільної діяльності недержавних організацій.

Таким чином, концептуальною основою теоретико-методологічного підходу до дослідження ексклюзивного та інклюзивного розвитку регіонів держави може бути діяльнісний підхід, який впливає з праксеології Є.Слущкого та Л.ф.Мізеса, а також теоретичний доробок інституціоналізму в його неінституційному сучасному форматі (Д. Норт, Д. Уолліс, Б. Вейнгаст та ін.), теоретичні положення поведінкової економіки, теорії бюрократії та регіональної економіки, зокрема, концепції регіонального менеджменту та управління соціально-економічним розвитком регіонів в умовах децентралізації.

Список використаних джерел:

Прогнімак О.Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи // Економічний вісник Донбасу. – 2018. – № 1(51). – С.187-197.

Ярослав Жаліло. Чи з іскри полум'я займеться, або сім викликів для нового етапу децентралізації // Дзеркало тижня. – 2018. – Вип. №41, 3-9 листопада.

Норт Д. Система обмеженого доступу в країнах, що розвиваються: новий підхід до проблем розвитку [Електронний ресурс] / [Норт Д., Уоліс Д., Верб С., Вейнгаст Б., переклад Боярчук Д.]. – К. : CASE Україна. – Режим доступу : <http://www.case-ukraine.com.ua>.

Норт Д. Концептуальний підхід к объяснению истории человечества / Норт, Д. Уоллис, Б. Вейнгаст // Эковест. – 2007. – Т.6. – № 1. – С.4-59.

УДК 339.2

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЕВООБРОБНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Н. Є. Микитюк, М. В. Берлоус

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
e-mail: reg@nung.edu.ua*

Промисловість є одним з провідних сегментів економіки, яка визначає рівень економічного розвитку держави, можливість участі у світовій організації торгівлі. В промисловості формуються кошти, які спрямовуються на її розширене відтворення, вона є активним фактором науково-технічного прогресу. В сучасних умовах розвитку економіки України позитивні зміни можна очікувати при відповідному рівні конкурентоспроможності продукції, що виробляють підприємства промисловості, у тому числі деревообробної.

Деревообробна галузь України нині виробляє більш ніж 300 найменувань товарної продукції, яка поставляється як на внутрішній, так і зовнішній ринок.

галузі функціонує 271 підприємство різних форм власності. Впродовж 2012-2017 років спостерігаємо зростання обсягів виробництва більшості видів деревообробної продукції. Найсуттєвіші позитивні зрушення спостерігаємо стосовно такої продукції як: деревина із сосни, планки та фризи для паркетного покриття підлоги, вікна, двері балконні та їх рами. Спадні тенденції спостерігаємо стосовно виробництва плит деревостружкових, паперу та кортону для графічних робіт, паперу побутового та санітарно-гігієнічного призначення (табл. 1.).

На сьогодні деревообробна промисловість України є перспективною експортоорієнтованою галуззю, від розвитку якої залежить створення нових робочих місць, наповнення бюджету, зростання конкурентоспроможності регіонів. Позитивною тенденцією є збільшення інвестицій у деревообробну галузь. Так, в галузь у 2016 р. зайшли шведські інвестори, що вклали 20 млн. Євро у завод з виробництва соснових пиломатеріалів «Українські лісопильні», а також планують інвестувати 2,5 млрд грн. в індустріальний парк, де розташована «Житомирська меблева фабрика», що здійснюватиме глибоку переробку лісоматеріалів [1].

Така активізація інвестиційної діяльності є наочним випереджаючим індикатором майбутнього зростання обсягів виробництва та експорту галузі,